

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

1

Кафедра спортивного туризму

Кухтій А.О.
Лабарткава К.В.

ЛЕКЦІЯ № 4

Організаційні форми туризму

з навчальної дисципліни
„Організація краєзнавчо-туристичної роботи”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри спортивного
туризму
„_” _____ 202_ р. протокол № __
Зав.кафедри _____ Кухтій А.О.

Лекція 4. Організаційні форми туризму

ПЛАН

1. Організаційні форми туризму та основні категорії.
2. Класифікація видів туризму.

1. Організаційні форми туризму та основні категорії

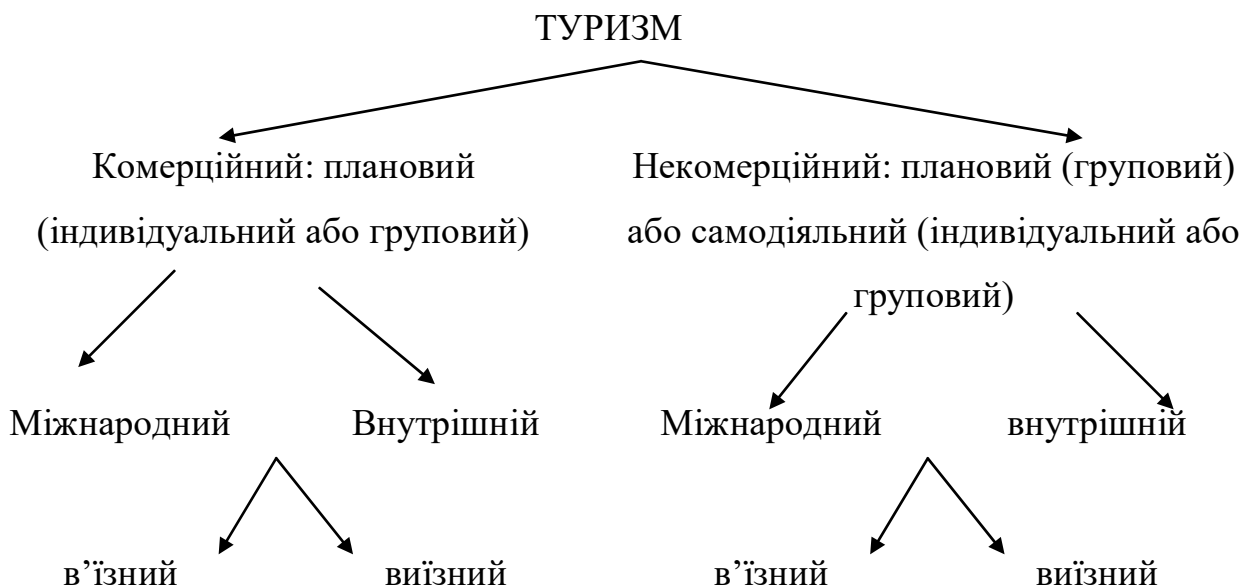
Туризм у залежності від складових послуг, місця їхнього надання і груп населення, що обслуговуються – туристів розділяється на комерційний і некомерційний. Комерційний у свою чергу поділяється на внутрішній і міжнародний.

Внутрішній туризм – діяльність, пов'язана зі здійсненням туризму жителями даної країни на її території – внутрішніми туристами.

Міжнародний туризм – діяльність, пов'язана зі здійсненням туризму жителів однієї країни на території іншої країни. Такі туристи відносяться до категорії іноземних туристів.

Міжнародний поділяється на в'їзний та виїзний.

Діяльність і надання туристських послуг туристам на території іншої країни – виїзний туризм, а діяльність і надання туристських послуг на території країни іноземним туристам – в'їзний туризм (*див рисунок*)

Потрібно відзначити, що більш загальною категорією володіють поняття “прийом туристів” і “відправлення туристів”. Вони в однаковій мірі відносяться як до внутрішнього, так і до міжнародного туризму. В статистиці туризму має місце поняття *туристське прибуття*. Саме за кількістю туристських прибульців оцінюються туристські потоки.

Прийом туристів характеризує діяльність з обслуговування туристів, що прибувають у даний регіон чи туристський центр. З цієї діяльності по організації туризму впливає завантаження перевізників, готелів, ресторанів – всієї інфраструктури туризму, приплив грошової маси, а у випадку іноземного туризму – валюти. Прийом туристів викликає інтенсивне створення робочих місць у туристському регіоні чи центрі, сприяє розвитку економіки регіону за рахунок експлуатації місцевих туристських ресурсів.

Відправлення туристів – також важлива категорія. Така діяльність завжди супроводжується вивозом грошової маси в інші регіони, а у випадку іноземного туризму – в інші країни. Тому відправлення туристів ніколи не є пріоритетною галуззю для місцевої влади чи регіону.

Туризм утворює досить відчутний витік валюти за кордон чи грошової маси в інші регіони, і саме тому держави і прагнуть розвивати внутрішній туризм, часто вводячи жорстокі економічні бар’єри на шляху виїзного туризму.

Але й виїзний туризм усіх видів, у тому числі й відправлення внутрішніх туристів, дає місцевій скарбниці досить великі податки.

Комерційний туризм за своєю внутрішньою організаційною природою туризм поділяється на плановий, а некомерційний – на плановий і самодіяльний.

Плановий туризм – будь-які види туризму на організованій основі, які розроблені й здійснювані організаторами туризму, тобто підприємствами сфери туризму.

Плановий туризм регулюється державою законодавчими і нормативними актами. Він і складає основу світової індустрії масового туризму.

Плановий туризм включає *груповий та індивідуальний*.

До планового туризму відносяться туристські фірми і підприємства

(туроператори, турагент, туристські агентства).

Плановий туризм є головною складовою діяльності різних комерційних організацій і підприємців, у загальному випадку, ці підприємства відносяться до категорії туристських фірм. Найбільш поширений поділ на дві категорії туроператорів і турагентів.

Туроператор формує, просуває і реалізує оптово туристський продукт туристським агентствам, а, якщо їх бажання продавати і туристам, то потрібно створювати своє центральне туристське агентство. Туристське агентство реалізує туристський продукт в роздріб власне туристу.

Якщо туристи обходяться при організації своєї подорожі без участі організаторів туризму, у цьому випадку – це туризм (і всього його різновиди) – самодіяльний.

Самодіяльний туризм – специфічний вид туристської суспільної (аматорської) діяльності, здійснюваний на добровільній самодіяльній основі без участі (чи без участі в основній частині організації подорожі) організаторів туризму (туроператорів і туристських агентств).

Самодіяльний туризм ґрунтується на діяльності індивідуумів, малих туристських груп, добровільних туристських об'єднань, союзів і туристських клубів, які на добровільній основі беруть участь в організації і здійсненні туризму, видають власні нормативні акти, що регулюють туристську діяльність, проводять походи, туристські злети і змагання, видають власну туристську методичну літературу та періодичні видання. Мається суддівський корпус, що привласнює звання учасникам категорійних видів активного туризму: альпінізму, велотуризму, водного туризму на байдарках, човнах, каное, плотах та ін.

Плановий туризм – це походи, подорожі, екскурсії за путівками, які проводяться туристськими організаціями. Їх здійснюють за розробленими, вивченими, описаними, а іноді й промаркованими маршрутами під керівництвом інструкторів, які мають достатній досвід і добре обізнані з місцевістю. Весь маршрут, як правило, проходить через туристські бази або притулки, де учасників походу забезпечують ночівлею, харчуванням,

послугами екскурсиводів і провідників, культурним і медичним обслуговуванням, на окремих ділянках шляху – транспортом тощо. Багато туристів-початківців здійснюють свої перші далекі подорожі саме за такими маршрутами, які пролягають через наймальовничіші куточки природи, пам'ятки старовини, найбільші будови, цікаві архітектурні, літературно-меморіальні й історичні пам'ятки і місця, пов'язані з бойовими традиціями.

Окрім цього існує таке поняття як соціальний туризм.

Соціальний туризм – це різновид будь-якого виду туризму, субсидований із засобів, які виділяються на соціальні нестатки, з метою створення умови для подорожей школярам, молоді, пенсіонерам, інвалідам, ветеранам війни і праці й іншим громадян, яким держава, державні й недержавні фонди, інші благодійні організації та фонди надають соціальну підтримку, як найменш забезпеченої частини населення при використанні їхнього права на відпочинок.

2. Класифікація видів туризму

У світі нараховується більше 300 видів і підвидів туризму, які постійно доповнюються новими різновидами, які здатні задовольнити різноманітні бажання і потреби туристів. Найбільш розповсюджені розглянемо.

Взагалі класифікувати туризм можна за різноманітними ознаками.

Деякі з них розглянемо.

1) За реалізуючою функцією туризм поділяють на такі види:

1. Рекреаційний туризм.

В основі цього виду лежить таке поняття як рекреація. З латинської це відновлення, з французької – розвага і відпочинок.

В цілому фізична рекреація – це озин із компонентів ФК;

- це процес використання фіз.вправ, ігор, природних сил, навколишнього середовища з метою відтворення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини, отримання насолоди від фізичних вправ.

Отже, **рекреаційний туризм** – це вид активного туризму, направлений на раціональне використання вільного часу і регламентований відповідними

руховими режимами з метою пізнання навколишнього середовища,⁶ оздоровлення, відновлення сил (працездатності), розваги і задоволення.

Залучених у сферу рекреаційного туризму називають “рекреантами”. Це особи, котрі задовольняють свої рекреаційні потреби, формують попит, споживають оздоровчо-туристські послуги у спеціальних закладах або самостійно.

2. Лікувальний туризм – це тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання на курортні території України або інших країн.

Метою є комплексне використання природних лікувальних факторів та рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях.

До основних понять лікувального туризму належать: курорти, бальнеотерапія, грязелікування, кліматолікування, лікувально-туристські режими (більш детально на спеціалізації РОД).

3. Культурний або пізнавальний туризм

Це туризм, який орієнтований на пізнання (вивчення) культури, традицій іншого народу.

Об'єктами пізнавального туризму є

- пам'ятки археології;
- пам'ятки ландшафтної архітектури;
- малі або великі історичні місця;
- сільські поселення;
- музеї, театри, виставочні зали;
- об'єкти етнографії: народні промисли, ремесла;
- технічні комплекси, споруди.

Такий вид туризму є засобом створення культурних зв'язків і міжнародного співробітництва.

4. Спортивний туризм.

Це один із видів спорту, який включений у ЄСКУ. Існують нормативи для виконання розрядів в залежності від класу дистанції та рангу змагань. Є змагання із туристського багатоборства та спортивних походів (існує категорія складності).

5. Екологічний туризм.

Це такий вид туризму, який передбачає подорожування в екологічно чистих районах і при якому обслуговування туристів не порушує екологічної рівноваги. Цей вид об'єднує людей, які мандрують з науково-пізнавальною метою. Сферою інтересів цих туристів є навколишнє середовище, його спостереження і зокрема охорона навколишнього середовища. Особливий інтерес при цьому мають природні території, що охороняються. Це території, які визначені у законі України “Про природно-заповідний фонд України”. Це території, які містять елементи чи об'єкти культурно-історичного значення і мають цінність для культури держави. На таких територіях строго регламентована господарська, рекреаційна діяльність людини або зовсім відсутні.

6. Сільський туризм.

Це достатньо слабо розвинутий вид. Це тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання у сільську місцевість з метою відпочинку та оздоровлення.

Характерною ознакою агротуризму, з одного боку, є забезпечення неорганізовано відпочиваючому населенню вигідних умов проживання, що характеризуються невисоким рівнем і кількістю послуг за невисоку плату. З другого боку, розширення зайнятості сільського населення, що дозволить окрім ведення особистого підсобного господарства, отримувати додаткові прибутки від винайму помешкання, харчування відпочиваючих, надання різного роду послуг.

7. Релігійний або паломницький туризм.

Це найбільш стародавній вид, який здійснювався з релігійною метою:

- це відвідування Святої Землі, Ватикану, монастирів та ін. святих місць;
- духовне вдосконалення,
- отримання благодаті,
- зцілення духовне і фізичне,
- виконання покарання для відпущення гріхів.

Паломницький туризм здійснювався і здійснюється, щоб позбутись хвороби, уникнути нещастя. Інколи спеціально ускладнювали шлях.

Мандрівники, котрі здійснювали цей вид туризму називали паломникам або пілігрими.

8. Ностальгичний туризм.

Іншими словами може бути етнічний або ритуальний. Це відвідування місць історичного проживання населення або для зустрічей з родичами.

Спелеотуризм – це відвідування різноманітних горизонтальних і вертикальний печер.

Дайвінг туризм – це підводний туризм, з метою пізнання краси підводного середовища.

Пригодницький або екстремальний туризм – це здійснення різноманітних небезпечних туристських походів.

Бізнес-туризм або Економічний туризм – поїздки з професійного і комерційного інтересу: відвідування бірж, виставок, ярмарків і т. д.

Політичний туризм підрозділяється на дипломатичний туризм, участь у конгресах, а також туризм, пов'язаний з політичними подіями та заходами.

2) За формою відпочинку (тобто за інтенсивністю діяльності):
активний і пасивний.

3) За способом пересування:

- пішохідний, лижний, кінний та ін.
- транспортний (авіатуризм, автобусний, залізничний, автомобільний і морський).
- комбінований.

4) За віком:

- Дитячий (шкільний);
- молодіжний.
- Дорослий;
- Сімейний
- Змішаний.

5) За ритмічністю:

- цілий рік;
- сезонний (залежно від пори року). У залежності від пори року розрізняється зимовий і літній туризм. Сезонна класифікація форм туризму показує коливання попиту на туристські послуги протягом року. Пору, у яку відбувається максимальна кількість поїздок, називається туристським сезоном, період спаду подорожей – міжсезонням. Туристські сезони в різних регіонах можуть не збігатися.

б) За тривалістю:

- тривалий;
- короткочасний.

Рекомендована література:

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – Санкт Петербург : Герда, 1999. – С. 56-72.
2. Квартальнов В.А. Туризм : учебник. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – С. 20-32.

Допоміжна:

1. Грибовська І. Б. Особливості підготовки фахівців для сфери туризму (на прикладі Львівського державного інституту фізичної культури) / І. Б. Грибовська, А. О. Кухтій // Розвиток туристичної індустрії в Україні : реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С. 38–41.
2. Данилевич М. В. Использование современных информационных технологий при разработке туристических маршрутов / М. В. Данилевич, А. О. Кухтій, А. П. Голод // Профессиональное педагогическое образование студентов вуза: проблемы и перспективы (научно-педагогическая школа М. Е. Кобринского) : материалы междунар. науч.-практ. конф. Ч. 2 : Инновационные технологии в сфере туризма, гостеприимства, рекреации и экскурсоведения. – Минск, 2008. – С. 153–156.
3. Данилевич М. В. Виникнення і розвиток рекреації в країнах світу / Данилевич М. В., Лазурко В. М. // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : зб. наук. ст. міжнар. наук. конф. – Дрогобич, 2001. – С. 184 – 188.
4. Данилевич М. Готовність випускників спеціалізацій „Рекреаційно-оздоровча діяльність” та „Спортивно-оздоровчий туризм” до проведення туристської роботи / Мирослава Данилевич, Ірина Грибовська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 161–166.
5. Данилевич М. В. Значення краєзнавчо-туристичної діяльності на етапі

- початкової підготовки спортсменів / М. В. Данилевич, В. Б. Амелін // Здоровий спосіб життя : матеріали III Міжрегіон. наук.- практ. конф. – Славута, 2003. – С. 6–7.
6. Кухтій А. О. Зміст, форми та організація підготовки фахівців для сфери туризму у Львівському державному інституті фізичної культури / Кухтій А. О., Тимошенко Л. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 2006. – № 8. – С. 58–59.
  7. Лабарткава К. Проект екостежки для походу вихідного дня студентів ЛДУФК / Костянтин Лабарткава, Валентина Лабарткава // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. - Л., 2014. - С. 298–302.
  8. Лабарткава К. В. Динаміка функціонального стану туристів під час спортивно-оздоровчого походу I категорії складності / К. В. Лабарткава, А. О. Кухтій, Л. О. Тимошенко // Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської молоді Львівщини : зб. наук. пр. – Львів, 2009. – С. 33 – 36.
  9. Оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
  10. Приступа Є. Н. Інтереси і потреби молоді у сфері проведення культурно-спортивних заходів / Є. Н. Приступа, Т. В. Палагнюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 1999. – № 1. – С. 4–6.
  11. Приступа Є. Н. Формування національної свідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Є. Н. Приступа, Г. М. Гуменюк // Ідея національного виховання в українській і психолого-педагогічній науці XIX–XX ст. : зб. наук. ст. Всеукр. наук.-практ. конф. – Коломия, 1997. – С. 200–202.
  12. Технологія розробки, організації та проведення туристичних маршрутів : лекція / розроб. Худоба В. В., Лабарткава В. К. - Львів, 2019. - 20 с.
  13. Спортивний, спортивно-оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
  14. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута) / Уляна Гузар, Марія Паска, Орислава Коркуна, Орися Іжевська. – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – 64 с.
  15. До проблеми фізкультурно-оздоровчої освіти студентів / Щур Лідія, Грибовська Ірина, Іваночко Вікторія, Музика Федір // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2014. – Вип. 11(52)14. – С. 149–153.
  16. Худоба В. В. Форми та види туристичної діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 15 с.
  17. Худоба В. В. Професійна діяльність в туристичній галузі : лекція /

- Худоба В. В. - Львів, 2018. - 15 с.
18. Худоба В. В. Сутність та функції екотуризму : лекція / Худоба В. В., Лабарткава В. К. - Львів, 2019. - 29 с.
  19. Pavlenchuk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchuk // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.
  20. Paska M. Perspective development of authentic products for restaurant business in gastronomic tourism / Maria Paska, Oryslava Korkuna, Oksana Kyluk // Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values : II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). – Kyiv, 2020. – P. 267–270.
  21. Paska M. Increasing the selection of dry-cured meat products available for the restaurant industry in the context of gastronomic tourism / Maria Paska // Theoretical foundation of modern science and practice : abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. – Melbourne, 2020. – P. 66–67.
  22. Paska M. Current development trends of raw-smoked sausages in the context of gastronomic tourism / Paska Maria, Korkuna Oryslava, Kyluk Oksana // Trends in the development of international tourism in the current context of globalization : collective Scientific Monograph / edit.: Jadwiga Ratajczak, Victoriia Tsytko. – Opole, 2020. – P. 152–158.